

НАПРЯМ 1. УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІСТОРИЧНОМУ ПРОЦЕСІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-617-554-046-6/01>

Приходько М. М.,

кандидат історичних наук,

докторант кафедри всесвітньої історії та археології

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

ЗАРОДЖЕННЯ КРЕДИТНО-ПОЗИЧКОВИХ УСТАНОВ ПОЛЬСЬКОГО НАРОДУ В ЧАСИ ВЕЛИКОГО ГЕРЦОГСТВА ПОЗНАНСЬКОГО В СКЛАДІ НІМЕЦЬКОЇ ІМПЕРІЇ (ОСТАННЯ ЧВЕРТЬ ХІХ СТ. – ПЕРША ЧВЕРТЬ ХХ СТОЛІТТЯ)

Польський кредитно-кооперативний рух в межах тогочасної німецької імперії виник найпершим серед усіх польських громад, розділених в ці часи під владою імперій. Так, рух активізувався у другій половині ХІХ ст., і розвивався в рамках єдиної так званої Великопольської кооперативної системи, що мала власну ідеологічну програму спрямовану піднесення відчуття безпеки шляхом доступу до доступних грошових позичок серед польського населення, власний штаб, широку мережу філій та широке коло прихильників.

До складу Великопольської кооперативної системи входили кредитні кооперативи, а також інші види об'єднань громадян, які мали за мету сприяння поставкам і збуту сільськогосподарської продукції та об'єднані в Спілку прибуткових і господарських товариств у Познані (заснована у 1871 р.) і фінансово пов'язані з банком Спілки прибуткових компаній у Познані (заснований у 1885 р.).

Термін «великопольська система» тісно пов'язаний із Познанню, де було створено індивідуальну соціально-економічну програму К. Марчінковського і де знаходився осередок кооперативної організаціїно-ревізійної спілки, а також фінансово-господарський штаб.

Спілка включала кооперативи, що діяли у Великій Польщі, Гданському Помор'ї, Сілезії, Вармії та Мазурах і частково також у головних центрах польської еміграції.

Спілка польських прибуткових компаній у Познані, виконуючи свої статутні завдання в галузі сприяння доступу населення до кредитних коштів та обігу капіталу, був співорганізатором Селянського Банку (Bank Włościański) в Познані та делегував йому місію регулювання

готівкового обігу та кредитування кооперативів, які входили до складу спілки.

Статутним завданням банку даної спілки було здійснення банківської діяльності, зокрема регулювання притоку та відтоку капіталу прибуткових і господарських товариств шляхом прийому та надання грошей у борг [1].

Вже в 1885 р. під час установчих зборів, переважно члени наглядових рад та правлінь кооперативів, вклали 40 тис. марок акціонерного капіталу (готівкою) та підписали статут Банку спілки (Banku Związku).

З цією метою та за рекомендацією Голови Комітету Спілки, член спілки А. Шамаржевський контактуючи з Сільським банком, дозволив йому обирати спосіб прямого кредитування з огляду на фінансовий стан, що впливав з балансу банківського рахунку та кредитної історії, що зберігалися окремо для кожного кооперативу-члена спілки.

Сільський Банк отримав дієвий спосіб співпраці з кредитними кооперативами, який був втілений в наступних регулятивних принципах:

1) кооперативи надають Банку копії своїх статутів, списки членів правління та членів кооперативів, періодичні бухгалтерські баланси та річні звіти, а кооперативи мають зафіксувати максимальну суму допустимої заборгованості кооперативу;

2) банк утримує для кооперативів поточні та чекові рахунки;

3) банк дисконтує складені переказні векселі, щонайменше з двома підписами, за ставкою на 1,5% вищою, ніж рахунок Рейхсбанку Німецької імперії, але не нижче 6%, зберігаючи пріоритет для кооперативів, що входять до спілки;

4) переказні векселі, зареєстровані в Познані, можуть бути замінені на нові векселі, але кооперативи, які викуповують векселі готівкою і мають більший обіг у банку, будуть мати пріоритет в отриманні кредиту;

5) векселі, не погашені вчасно, підлягають «протесту» в перший день після стікання дати платежу;

6) «опротестовані» векселі будуть викуплені кооперативом як останнім резидентом, не пізніше восьми днів після сповіщення про «протест» [2].

А. Шамаржевському, як керівнику спілки також довелося відмовитися від запропонованої спочатку форми товариства з обмеженою відповідальністю (spółki komandytowej), зважаючи на складність функціонування адміністративного механізму та недостатньої гнучкості апарату. З цих причин рада спілки (сеймик) прийняла статут банку спілки в 1885 р., надавши йому постійну форму акціонерного товариства (formę spółki akcyjnej).

Після відновлення незалежності Польщі рада (сеймік) та Патронат спілки компаній та акціонери «одногосно проголосували за те, щоб банк спілки [...] став одним із потужних банків Польщі [...] на основі кооперативів. і служіння інтересам [...] промисловості, торгівлі та нашого ремесла» [3].

Отже, заснована кредитно-позичкова установа стикалася з проблемами модернізації внутрішньої структури. Вирішувала ці проблемні моменти динамічно та ефективно, шляхом реорганізації та зміни форми організації спілки.

Можемо констатувати що саме організаційна форма акціонерного товариства найбільш ефективно залучала приватні кошти до участі в акціонерному капіталі, полегшувала вихід на загальний грошовий ринок і обмежувала втручання держави в діяльність кооперативної банківської установи.

Другим знаковим кроком в зміні структури Спілки, було заснування власної банкової структури, з метою якнайкращого регулювання процесу залучення коштів і видачі позичок серед членів кооперативу.

Список використаних джерел:

1. § 1 statutu Banku Związku Spółek Zarobkowych z 21 XII 1885 r., Protokoły walnych zebrań (Akta Banku Związku WAP w Poznaniu);
2. F. Rakowicz, List otwarty, Związek 1877, nr. 34 i 35, s. 146;
3. Sprawozdanie Związku Spółdzielni Zarobkowych i Gospodarczych za rok 1921, cz. II, s. 22 i 23.